

עברית: הבנה, הבעה ולשון

שאלון ב'

יחידת לימוד אחת

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שלוש שעות וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.

פרק ראשון	—	הבנה והבעה
פרק שני	—	תחביר
פרק שלישי	—	מערכת הצורות
סה"כ	—	
50 נקודות	—	{ חלק א: הבנה (20 נקודות) חלק ב: הבעה (30 נקודות)
24 נקודות	—	
26 נקודות	—	
100 נקודות	—	

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראה מיוחדת: הקפד על כתב ברור, על כתיב נכון, על כללי הדקדוק ועל פיסוק הגיוני.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטייטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טייטה" בראש כל עמוד טייטה. רישום טייטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

לפניך שלושה טקסטים 1-3. קרא אותם, וענה על השאלות שאחריהם.

טקסט 1

תנועות הנוער ועיצובה של החברה החדשה

מאת חיים אדלר

תנועות הנוער הארץ-ישראליות היו ברובן תולדה של תנועות הנוער הציוניות בגולה שנוצרו בעקבות ההתעוררות האידאולוגית של בני הנעורים בארצות שבהן צמחו. בראשית המאה ה-20 חלמו חברי תנועות הנוער הציוניות בגולה ומנהיגיהן ליצור חברה יהודית חדשה ומודרנית הרחק משם, בארץ-ישראל, ולקראת זאת הם התארגנו והכשירו את עצמם.

5 תנועות הנוער הארץ-ישראליות דגלו בקדמה סוציאלית וחתרו לכינונו של עולם שבו גם תושבי הפריפריה והשכבות החלשות בחברה יזכו לדיור ולתזונה הולמים, לשירותי חינוך טובים ומתקדמים ולשירותי בריאות בסיסיים.

לתנועות הנוער הייתה השפעה ניכרת על החברה ועל החינוך במציאות המיוחדת שהייתה בארץ-ישראל לפני הקמת המדינה ובראשית קיומה. הכוח החברתי של התנועות נבע מכך שהן חרתו על דגלן את היעדים הלאומיים והחברתיים החשובים ביותר בעיניהן, ותבעו מבוגריהן להגשימם: תנועות הנוער כולן דגלו ברעיון התקומה הלאומית ובמאמצים להעלות לארץ המוני עולים; רובן דגלו בחיי חלוציות ובעיקר בהתיישבות חקלאית-קיבוצית; כל התנועות היו נאמנות לתרבות העברית החדשה ולהנחלת השפה העברית לכולן; כל התנועות היו אמונות על השתלבות חבריהן במערך ההגנה על חיי היהודים ובמסגרות החיים שצמחו כאן.

15 למרות זיקתן של רוב התנועות למסגרות המפלגתיות של המבוגרים הן הצליחו להבטיח לעצמן עצמאות ביחסיהן עם ההנהגה הפוליטית. הן גם מתחו ביקורת על ההנהגות הפוליטיות בשל מחדליהן בהגשמת הערכים והיעדים האלה, על התעייפותם והתברגנותם של לא מעטים בהן, ועל שאינם נוהגים בבחינת "נאה דורש נאה מקיים".

20 הכוח החברתי של תנועות הנוער נבע אפוא מכך שהן ייצגו את ערכי החברה המתהווה וחינכו לפי ערכים אלה. אולם הן לא הסתפקו בכך שחניכיהן ובוגריהן יצהירו על נאמנותם לערכים ולאידאות אלה, אלא חינכו אותם גם לרתום את חייהם למען הגשמת הערכים הללו. בתנועות הנוער כינו זאת "הגשמה עצמית".

* מעובד על פי אדלר, ח' (2007). תנועות הנוער ועיצובה של החברה החדשה. זמן יהודי חדש, כרך רביעי. אוחזר מ־www.kotar.co.il

במציאות החדשה שהלכה ונרקמה שימשו תנועות הנוער מסגרת חינוכית שאפשרה לילדים ולמתבגרים להתוודע אל ערכי החברה המרכזיים ולהזדהות אִתם; הן אפשרו להם להכיר את שביילי הארץ החדשה־ישנה, את עמקיה, הריה, פרחיה וציפוריה. 25

לתנועות הנוער בארץ היה חלק נכבד בפיתוח התרבות העברית המודרנית המתחדשת בארץ: הן סייעו בפיתוח השירה והריקוד העממיים ותרמו לעיצוב סגנון הלבוש הישראלי, החל בפשטות הבגדים וכלה בביטויי לבוש מובהקים כגון המכנסיים הקצרים, החולצות הרקומות, כובע הטמבל ועוד. אף כי הפיכתה של השפה העברית לשפת ההוראה והדיבור היא פרי המאבק המוצלח של הסתדרות המורים ("מלחמת השפות") הרי היה לבני הנוער חלק נכבד בהצלחה הזאת. 30 בתנועות הנוער נוצרה העגה העברית המודרנית, ובה נטועים שורשי הסלנג, שהתפתח אחר כך בפלמ"ח ובצה"ל.

תנועות הנוער היו אפוא מסגרת של חינוך מודרני השואב השראה מתורות של תיקון עולם בידי אדם. ייחודו של החינוך התנועתי בארץ היה שהפנמתם של הערכים בתנועה חייבה את הבוגר הצעיר להתנהגות, לאורח החיים ולמעשים שנבעו ממסכת הערכים הזאת. 35

השינויים החברתיים, התרבותיים והפוליטיים שפקדו את החברה הישראלית בסוף המאה ה־20 השפיעו על אופי פעילותן של תנועות הנוער. בחברה הישראלית החילונית נפרם הקונצנזוס סביב אותם ערכים ויעדים, שהיו בעבר מוקד להתלכדות כלל־חברתית. בנסיבות אלה קשה לחנך את חניכי תנועות הנוער לערכים וליעדים משותפים ולהגשמתם. הציפייה הרווחת היא כי הצעיר הישראלי יוכיח את כוחו ואת הישגיו באופן אינדיווידואלי, אם בלימודים, אם בצבא ואם בתחום המקצועי. החברה הישראלית, כמרבית החברות המודרניות בעולם, מתגמלת על הצטיינות ועל הישגים אישיים. 40

על רקע זה הצטמצם מספרם של הבוגרים שהמשיכו במסורת ההגשמה הקיבוצית, ובוגרים שלא השלימו עם הסחף האינדיווידואלי נטו לחפש אפיקי הגשמה חדשים. לנוכח מגמות אלה החלו להתפתח בתנועות הנוער תופעות של התחדשות רעיונית, והן באו לידי ביטוי בהקמת מסגרות פעולה שונות, שמטרתן ליישם את עקרון "ההגשמה העצמית" באופן שיחולל שינוי מהותי בחברה הישראלית. כך נולד למשל הרעיון של "קיבוץ עירוני", חיי שיתוף קיבוציים בסביבה עירונית, שמטרתו לצמצם פערים בחברה הישראלית בעיקר באמצעות פעילות חינוכית. 45

ההגשמה החדשה

מאת נעם אבן

בשנות המאבק על הקמת המדינה, בתקופת מלחמת העצמאות ובשנים הראשונות של המדינה הייתה ההגשמה בתנועות הנוער מקור לגאווה. בוגרי התנועה – חברי גרעיני נח"ל (1) וחברי קיבוצים – הדריכו את חניכי השכבות הבוגרות, וכך נשמר עקרון הדוגמה האישית והותווה מסלול מוגדר להגשמה. חניכי השכבות הבוגרות נקראו לצאת להגשמה המשלבת התיישבות חלוצית ותרומה לצורכי הביטחון. 5

במהלך העשורים הראשונים שלאחר קום המדינה השתנתה המציאות: הבעיות, שלצורך פתרונן הקימו הדורות הקודמים את תנועות הנוער החלוציות, נפתרו או השתנו, וכך האידיאולוגיות של תנועות הנוער התרוקנו ממשמעותן. בשנות השמונים של המאה ה-20 לא היה אפשר להתכחש למשבר ההגשמה שפקד את תנועות הנוער. יעד ההגשמה המרכזי, הקמת גרעיני התיישבות בקיבוצים, כבר לא היה רלוונטי. נוצר אפוא צורך לתור אחר יעדים חדשים שיהלמו את מה שנחשב בעיני חניכי תנועות הנוער הבוגרים לצורך אמת, לשליחות אמתית, לעשייה של ממש למען החברה. 10

הצבת יעדים היא ליבת העשייה בתנועות הנוער. זהו הכרח שבלעדיו תהיה התנועה ארגון שכל תפקידו להעסיק את הילדים במסגרת בטוחה. אך תנועת הנוער היא יותר מכך: זו מסגרת שמחנכת להגשמת ערכים, מעצבת את תפיסת העולם של חניכיה, קובעת מטרות ופועלת ליישומן במסגרת תהליך החינוך. לכן התעורר הצורך לבחון מה נכון להציע לחניכים, והיכן יכול החינוך בתנועה לבוא לידי ביטוי במיטבו. 15

בשנות התשעים החלו תנועות הנוער להתגבר על המשבר. כל תנועה פירשה בדרכה את המושג "הגשמה", וכבר לא הייתה לתנועות השונות אמירה אחידה בעניין זה. בעבר יצאו בוגרי כל התנועות להכשרה ולבניית חיים בקיבוץ, ובכך נענו לצורכי התיישבות והביטחון של המדינה, ואילו משנות התשעים ואילך ברוב התנועות התיישבות החלוצית אינה יעד מרכזי בהגשמה ולעתים אינה יעד כלל. חל שינוי בהגדרת היעדים ונוספו יעדי הגשמה מגוונים, כגון הדרכה בזמן שהמדריך הוא חניך בעצמו, יציאה לשנת שירות או התגייסות לשירות משמעותי בצה"ל. 20

יציאה לשנת שירות היא כיום יעד של תנועות רבות. מדי שנה בשנה אלפי בוגרי תנועות הנוער יוצאים לשנת שירות ונענים לצורכי השעה של מדינת ישראל. במסגרת זו הם עוסקים בפעילויות המכוונות רובן ככולן לקהילה, למשל סיוע לאנשים עם צרכים מיוחדים, סיוע בבתי ספר וטיפול בבני נוער שנפלטו ממסגרות חינוך. כך הם מגשימים את הערכים שעליהם התחנכו בתנועה. 25

* מעובד על פי אבן, נ' (2014). **המסע אל ההגשמה החדשה בתנועות הנוער** – לחנך ל'ערכים'

ולא ל'צורות'. עמ' 197-219.

(1) גרעין נח"ל (נוער חלוצי לוחם) – מסגרת צבאית שמשרתים בה חברי תנועות נוער והיא משלבת

פעילות צבאית עם משימות חברתיות.

טקסט 3

ד"ר חגית קליבנסקי: "הנוער לא יכול לתת פתרונות במקום המדינה"

"תנועות הנוער איבדו את הכיוון לאחר הקמת המדינה", מצהירה ד"ר חגית קליבנסקי מן המכללה האקדמית בית ברל בריאיון שערכנו איתה. "לפני הקמת המדינה, בתקופה של מהפכה חברתית, השפעתן של התנועות על תהליך הקמת המדינה הייתה רבה, אבל הן לא התכוננו ליום שאחרי. לאחר שהושגה המטרה של הקמת המדינה, הרגישו רוב התנועות שהיעד שהציבו לעצמן הושג, והמסר בציבור היה שהלימודים חשובים יותר. בתי הספר לא תמכו בתנועות הנוער והן הלכו ודעכו. בתחילת שנות השישים קיבלו תנועות הנוער את חסותו של משרד החינוך ונהפכו לזרוע של החינוך הממלכתי. כיום כל תנועות הנוער הוותיקות והמוכרות הן בחסותו של משרד החינוך והן מקבלות מן המדינה מימון נרחב."

5

מה קרה לערכים של תנועות הנוער בתהליך שאת מתארת?

"עם הזמן התנועות אימצו פן חברתי-חינוכי ובעצם נהיו לארגונים חברתיים בעלי מטרות חינוכיות. הן פועלות כדי לתת מענה לצרכים שהמדינה ומוסדותיה אינם מספקים. אבל הנוער אינו יכול לתת פתרון במקום המדינה."

10

במציאות הזו מה הן יכולות לעשות?

"הן צריכות לעשות מה שהחניכים שלהן מחליטים שרלוונטי להם ולחברה הישראלית. הן צריכות לאפשר לחניכים להיות שותפים בקביעת היעדים ולהגדיר מטרות ברורות. הרי הן לא יכולות לטפל בכל החוליים של החברה. לדוגמה, נושא שנת השירות. תנועות הנוער מעודדות חניכים לעשות שנת שירות, אבל בפועל אין מספיק מקומות."

15

לנוכח המציאות הזאת יש לתנועות הנוער חשיבות בחברה שלנו?

"אני חושבת שכן. תנועות הנוער הן כיום תנועות חברתיות, והתפקיד החברתי שלהן חשוב. ההתנסות שהן מאפשרות בהדרכה, הבסיס המשותף שהן נותנות לחניכים והתחושה שיש לנו מטרות משותפות – כל אלו חיוביים בעיניי."

20

* מעובד על פי דקל, נ' (נובמבר 2016). תנועות הנוער: בניין חברה או בניין למשחקי חברה? **הד החינוך**, עמ' 43.

פרק ראשון — הבנה והבעה (50 נקודות)

בפרק זה שני חלקים — א: הבנה, ב: הבעה.
ענה על השאלות במחברת לפי ההוראות בכל חלק.

חלק א: הבנה (20 נקודות)

ענה במחברתך על כל השאלות 1-4.

1. בטקסטים שקראת מתואר שינוי שחל ביעדים של תנועות הנוער בארץ במהלך השנים.
- א. על פי הטקסטים, ציין מה היו היעדים של תנועות הנוער בעבר ומה הם היעדים של תנועות הנוער מסוף המאה ה-20 עד היום. (4 נקודות)
- ב. על פי הטקסטים, כתוב שתי סיבות שהביאו לשינוי ביעדים של תנועות הנוער. (4 נקודות)
- ג. על אף השינוי ביעדים של תנועות הנוער במהלך השנים, הערכים הבסיסיים של התנועות מראשית התהוותן לא השתנו.
- על פי הטקסטים, ציין ערך אחד שנשמר בתנועות הנוער והסבר כיצד הוא בא לידי ביטוי בימינו. (2 נקודות)
2. א. העתק את התשובה הנכונה מבין ארבע האפשרויות.
מהו המבנה הלוגי המשותף לטקסטים 1 ו-2? (נקודה אחת)
- רצף כרונולוגי
 - בעד ונגד
 - תופעה והיבטיה
 - בעיה ופתרון
- ב. על אף המבנה הלוגי המשותף לשני הטקסטים, לכל טקסט יש מטרה אחרת.
כתוב מהי מטרתו של כל אחד מן הטקסטים 1 ו-2, ונמק את בחירתך. (2 נקודות)

3. א. בטקסט 3 ד"ר חגית קליבנסקי אומרת כי "המסר בציבור היה שהלימודים חשובים יותר" (שורה 5). העתק מטקסט 1 משפט התומך בטענה זו. (נקודה אחת)
- ב. בטקסט 3 באה לידי ביטוי עמדתה של ד"ר חגית קליבנסקי בנוגע לפעילותן של תנועות הנוער כיום. נסח במשפט אחד או שניים את טענתה של ד"ר קליבנסקי באמצעות שימוש בקשר לוגי של ויתור. (2 נקודות)
4. לפניך שני ציטוטים מן הטקסטים.
- I. "למרות זיקתן של רוב התנועות למסגרות המפלגתיות של המבוגרים הן הצליחו להבטיח לעצמן עצמאות ביחסיהן עם ההנהגה הפוליטית. הן גם מתחו ביקורת על ההנהגות הפוליטיות..." (טקסט 1, שורות 15-16).
- II. "בתחילת שנות השישים קיבלו תנועות הנוער את חסותו של משרד החינוך ונהפכו לזרוע של החינוך הממלכתי. כיום כל תנועות הנוער הוותיקות והמוכרות הן בחסותו של משרד החינוך והן מקבלות מן המדינה מימון נרחב" (טקסט 3, שורות 6-8).
- האם לדעתך קבלת המימון מן המדינה, המתוארת בציטוט II, עלולה לפגוע בעצמאות של התנועות, המתוארת בציטוט I? נמק את תשובתך. (4 נקודות)

חלק ב: הבעה (30 נקודות)

בחר באחד מן הנושאים 5-6, וכתוב עליו מאמר בהיקף של כ-500 מילים לפי ההוראות.

5. בני נוער רבים מתלבטים אם בזמנם הפנוי כדאי להם לעסוק בלימודים ובתחומי עניין שונים או בפעילות בתנועת נוער. כתוב מאמר טיעון, ובו הבע את דעתך בשאלה זו, ונמק אותה. תוכל להיעזר בטקסטים שקראת.
6. בימינו קיימות תופעות שליליות הקשורות בהתנהגותם של בני נוער, כגון אלימות, שתיית אלכוהול, התמכרות לסביבה הדיגיטלית (למשל לרשתות חברתיות ולמשחקי מחשב). האם בכוחה של ההשתתפות בתנועת נוער לצמצם תופעות שליליות מעין אלה? כתוב מאמר טיעון, ובו הבע את דעתך בשאלה זו, ונמק אותה. תוכל להיעזר בטקסטים שקראת.

פרק שני — תחביר (24 נקודות)

בפרק זה ענה על שלוש שאלות: על שאלה 7 (חובה) ועל שתיים מן השאלות 8-11 (שאלות בחירה).
(לכל שאלה — 8 נקודות)

ענה על השאלות במחברת.

7. שאלת חובה (8 נקודות)

לפניך שלושה משפטים. קרא אותם, וענה על הסעיפים שאחריהם.

I. למרות זיקתן של רוב תנועות הנוער למסגרות המפלגתיות של המבוגרים הן שמרו על מעמדן העצמאי.

II. אף כי הפיכתה של השפה העברית לשפת ההוראה והדיבור היא פרי המאבק המוצלח של הסתדרות המורים, הרי היה לבני הנוער חלק נכבד בהצלחה הזאת.

III. תמיד היו לתנועות מושגים שונים זה מזה ושפה ייחודית, ובכל זאת הייתה לכל התנועות אמירה אחידה.

א. העתק את מספרי המשפטים **III-I**, וציין ליד כל מספר את סוג התחבירי של המשפט: פשוט, מורכב או איחוי (מחובר).

• אם קבעת שהמשפט מורכב — העתק ממנו את הפסוקית/פסוקיות וציין את תפקידה/תפקידן התחבירי.

• אם קבעת שהמשפט הוא משפט איחוי (מחובר) — העתק את מילת הקישור המחברת בין איבריו.

ב. (1) ציין את הקשר הלוגי המשותף לכל המשפטים.

(2) המר את משפט **I** במשפט מסוג תחבירי אחר שישמור על הקשר הלוגי שבמשפט.

ג. העתק למחברתך את המילים המסומנות בקו, וציין את התפקיד התחבירי של כל אחת מן המילים שהעתקת.

שאלות בחירה (16 נקודות)

ענה על שתיים מן השאלות 8-11 (לכל שאלה – 8 נקודות).

שים לב: בכל שאלה שתבחר, ענה על כל הסעיפים.

8. א. לפניך קטע שפורסם במרשתת, מיומנו של מדריך באחת מתנועות הנוער. בקטע יש שיבושים אחדים בתחום התחביר.

שלום,
קוראים לי יהונתן, ואני מדריך של קבוצה בתנועת הנוער אליה אני שייך. השבת היה השבת האחרונה שלי כמדריך, והיא גרמה לי להסתכל אחורה ולראות מה עברתי עד כה. שאני מסתכל על התקופה הזאת של ההדרכה וחושב על השינוי שהחניכים עברו, אני מבין שאולי לא שיניתי אותם מן הקצה אל הקצה, אבל השפעתי והטבעתי בהם חותם. כל חניך קיבל את הדחיפה הגדולה ביותר שיכולתי לתת לו בכדי לממש את הפוטנציאל שלו.

(1) העתק מן הקטע שלושה שיבושים בתחום התחביר.

(2) תקן כל שיבוש שהעתקת.

(3) בחר באחד השיבושים שהעתקת, והסבר מהו השיבוש.

בהסברך השתמש במונחים תחביריים.

ב. לפניך שני משפטים.

I. מתברר כי משנות התשעים עד היום ביטוייה של ההגשמה הם מגוונים.

II. היעדים עשויים להיות יציאה לשנת שירות, הדרכה והתגייסות לשירות משמעותי

בצה"ל.

(1) העתק את מספרי המשפטים I-II, וציין ליד כל מספר את סוגו התחבירי של המשפט:

פשוט, מורכב, איחוי (מחובר).

• אם קבעת שהמשפט מורכב, העתק ממנו את הפסוקית, וציין את תפקידה התחבירי.

• אם קבעת שהמשפט הוא משפט איחוי (מחובר), העתק את מילת הקישור המחברת בין איבריו.

(2) העתק ממשפט I מילה (או צירוף) שיכולה לשמש ביטוי מכליל לפירוט שבמשפט II.

(3) כתוב משפט פשוט שמני שהנושא שלו יהיה הביטוי המכליל ממשפט I והנשוא יהיה

הפירוט ממשפט II. /המשך בעמוד 11/

9. תנועות נוער רבות ניסחו דיברות שמבטאים את ערכיהם.
לפניך כמה מן הדיברות של תנועת "הצופים".
- I. הצופה דִּבְרוּ אמת.
 - II. הצופה נאמן לעמו, למדינתו ולשפתו.
 - III. הצופה איש משמעת.
 - IV. הצופה מגן על החי ועל הצומח.
 - V. הצופה אינו נופל ברוחו, ובצר לו הוא מצטחק.
- א. העתק את מספרי המשפטים V-I, וציין ליד כל מספר את סוגו התחבירי של המשפט:
פשוט, מורכב, איחוי (מחובר).
- ב. בחר בדיבר אחד שיש בו חלק כולל. העתק מן הדיבר שבחרת את החלק הכולל, וציין את תפקידו התחבירי במשפט.
- ג. אחד הדיברות מנוסח במבנה של משפט בעל חלק ייחוד.
- (1) ציין את מספרו.
 - (2) העתק מן המשפט את חלק הייחוד.
 - (3) ציין את תפקידו התחבירי של חלק הייחוד במשפט.
 - (4) כתוב את המשפט במבנה רגיל (בלי חלק ייחוד).
 - (5) מה היתרון בניסוח הדיבר במבנה של משפט ייחוד על פני ניסוחו במבנה הרגיל?
10. לפניך שני משפטים מורכבים, ובכל אחד מהם מילת הקישור "אם" פותחת פסוקית.
- I. אם ישאלו את החניכים מה הם הערכים החשובים ביותר בתנועה שהם חברים בה, מה הם יגידו?
 - II. בעיניי, המדד להצלחה הוא השאלה אם אנחנו מצליחים לגדל אנשים שמגלים מעורבות חברתית.
- א. העתק למחברתך את שני המשפטים I-II, תחם בכל משפט את כל הפסוקיות, וציין את התפקיד התחבירי של כל פסוקית.
- ב. (1) במשפט I המר את מילת הקישור "אם" במילת הקישור "לו", ושנה את המשפט בהתאם.
 - (2) הסבר את ההבדל במשמעות בין משפט I המקורי ובין המשפט שיצרת.
 - ג. במשפט II מובאים דבריה של נטע סזיל, מדריכה בתנועת נוער. הוסף עובדה זו למשפט באמצעות אחת מדרכי המסירה המקובלות שתבחר. הקפד על פיסוק מתאים.

11. א. לפניך משפט המנוסח במבנה "לא/אין... אלא...".
אנחנו תובעים מן החניכים לא רק חשיבה, אלא גם עשייה.
בניסיון לקצר את המשפט הוצע לכתוב אותו כך:
אנחנו תובעים מן החניכים חשיבה ועשייה.
הסבר את היתרון שיש לנוסח המקורי של המשפט על פני הנוסח המקוצר.
- ב. לפניך משפט נוסף המנוסח במבנה "לא/אין... אלא...".
אין מדובר בארגון שתפקידו להעסיק את הילדים בשעות הפנאי, אלא במסגרת שמחנכת להגשמת ערכים.
איזה מן המשפטים שלפניך משתמע ממשפט זה? העתק אותו.
- אין מדובר במסגרת שמחנכת להגשמת ערכים.
 - מדובר בארגון שתפקידו להעסיק את הילדים בשעות הפנאי.
 - מדובר בארגון שתפקידו להעסיק את הילדים בשעות הפנאי ולחנך להגשמת ערכים.
 - מדובר במסגרת שמחנכת להגשמת ערכים.
- ג. לפניך משפט בעל חלק כולל.
חינוך לערכים מתבטא במעשים, ולא במילים בלבד.
- (1) העתק מן המשפט את החלק הכולל.
 - (2) ציין מהו הקשר הלוגי בין המילים בחלק הכולל.
 - (3) המר את המשפט במשפט בעל מבנה "לא/אין... אלא...". שמור על משמעות המשפט המקורי.
 - (4) ציין את התפקיד התחבירי של המילה "לערכים" המסומנת בקו במשפט.

פרק שלישי — מערכת הצורות (26 נקודות)

בפרק זה ענה על שלוש שאלות: על שאלה 12 (חובה) ועל שתיים מן השאלות 13-16 (שאלות בחירה).

ענה על השאלות במחברת.

12. שאלת חובה (8 נקודות)

לפניך הבית הראשון של אחד משירי תנועות הנוער, "מחנה קיץ", שכתב נתן אלתרמן בשנת 1934.

בְּמִזְרַח זֹרֶחַ וְרֹד
מְטֻרְטֶרֶת חֲצוּצָרֶת*
כָּל הַקֶּרֶת מִתְעוֹרָרֶת
אֹר, אֹר!
דָּגַל מִתְנַוֵּף בְּרוּחַ
תֵּה הוֹמָה בְּסִיר נְפוּחַ
אֶצֶל בְּרִז הַקְּלוּחַ
תֹּר, תֹּר

* חֲצוּצָרֶת — חצוצרה

(מתוך האתר "זמרשת" www.zemereshet.co.il)

א. העתק מן השיר שני פעלים מבניינים שונים, וליד כל פועל כתוב את שם הפועל ואת שם הפעולה באותו הבניין.

ב. העתק מן השיר שלושה שמות עצם שמשקלם זהה, וכתוב את משקלם.

ג. העתק מן השיר שם עצם מגזרת ע"ו/י.

ד. "קרַת" היא הצורה הספרותית של המילה קרִיָה.

השורש של המילה "קריה" הוא ק-ר-י/ה.

לפניך חמש מיילים. העתק את המילים שאינן מאותו השורש של המילה קרִיָה.

קרִיָו, מקְרָה, קרוֹי (על שם...), קורֵן (משמחה), פִּקְרִית

שאלות בחירה (18 נקודות)

לפניך ארבע שאלות: שתיים מתחום הפועל (שאלות 13-14) ושתיים מתחום השם (שאלות 15-16). עליך לענות על שתי שאלות בלבד. תוכל לבחור אותן כרצונך: מתחום הפועל, מתחום השם או משני התחומים (לכל שאלה – 9 נקודות).

שים לב: ענה על כל הסעיפים בשאלות שבחרת.

הפועל

13. א. לפניך קטע ובו פעלים מודגשים.

בעשורים הראשונים שלאחר קום המדינה הִשְׁתַּנְּתָה המציאות: הבעיות שלצורך פתרון הִקְיִמוּ הדורות הקודמים את תנועות הנוער נפתרו או השתנו. נוצר צורך לְתוֹר אחר יעדים חדשים. בהכללה אפשר לֹמַר כי ההגשמה החדשה פירושה שהבוגר מאמץ את תפיסת התנועה על אודות ההתנהגות האידיאלית של האזרח הבוגר במדינה. תפיסה זו מִתְּנָה את דרך חייו.

- (1) העתק את כל הפעלים המודגשים, וציין ליד כל פועל את השורש ואת הבניין שלו.
- (2) כתוב את הפועל מִתְּנָה בזמן עבר ובגוף נסתרת (גוף שלישי, יחידה).
- (3) כתוב את צורת ההווה ברבים של כל אחד משני שמות הפועל שלפניך.
 — לְתוֹר
 — לֹמַר
- (4) כתוב את צורת הציווי בגוף נוכח (גוף שני, יחיד) של הפועל הִקְיִמוּ.

ב. לפניך המשפט הראשון מהקטע שלעיל ואחריו שלושה משפטים נוספים. בכל המשפטים יש פעלים מודגשים.

- I. בעשורים הראשונים שלאחר קום המדינה הִשְׁתַּנְּתָה המציאות.
- II. התנועה חָרְתָה על דגלה יעדים לאומיים וחברתיים.
- III. התנועה עָנְתָה על צורכי השעה.
- IV. ההנהגה הפוליטית לא כִּפְתָה את תפיסת עולמה על התנועה.

- (1) מבין הפעלים המודגשים העתק את הפועל הַיּוֹצֵא דוֹפֵן מבחינת הגזרה, וציין את גזרתו.
- (2) ציין את הגזרה המשותפת לשאר הפעלים.
- (3) לפניך משפט נוסף.
 V. החניכה כִּפְתָה את קורות העץ בחבל.

במה שונה הפועל כִּפְתָה במשפט IV מן הפועל כִּפְתָה במשפט V?

בתשובתך התייחס לשורש, לבניין, לגוף ולזמן.
 /המשך בעמוד 15/

14. א. לפניך משפטים ובכל אחד מהם פועל מודגש.

- הִפְכֹּךְ את הדף!
- העובד הוֹנָה את מעסיקו.
- מדריך, בכל פעולה הִקְנֶה לחניכך ידע חדש!
- הִרְהַר במעשיך!
- אני עדיין הוֹגֵה בדבר וטרם החלטתי.
- הִמְיָרִי את המשפט במשפט מסוג תחבירי אחר.
- השלטונות הִתְנַנו את מתן האישור בביקורת חוזרת.

(1) לפניך טבלה, העתק אותה למחברתך, ומיין בה את הפעלים המודגשים.

פעלים שבהם האות ה"א הראשונה היא מוספית	פעלים שבהם האות ה"א הראשונה היא שורשית

(2) כתוב את שם הפועל של כל אחד מן הפעלים האלה:

הִתְנַנו הוֹנָה

(3) כתוב את שם הפעולה של כל אחד מן הפעלים האלה:

הִקְנֶה הִמְיָרִי

ב. לפניך שני משפטים, ובכל אחד מהם פועל מודגש.

I. מצב הרוח של החניכים היה מְרוֹמָם לאורך כל הטיול.

II. מתן פרס ישראל למועצת תנועות הנוער מפאר וּמְרוֹמָם את פעולתן של התנועות.

(1) ציין את השורש המשותף לשני הפעלים המודגשים.

(2) העתק את מספרי המשפטים, I ו-II, וליד כל מספר ציין את הבניין של הפועל

המודגש במשפט.

השם

15. תנועות נוער רבות מנסחות **דְּבָרוֹת** המבטאים את ערכיהן.

המילה "דיברות" היא צורת הריבוי של "דיבר".

לפניך רשימת שמות עצם שסיימת הריבוי שלהם היא כשל "דיברות".

הַעֲרוֹת, רְשָׁתוֹת, עֶקְרוֹנוֹת, מְקוֹמוֹת, נְסִיוֹנוֹת, מוֹבָאוֹת,
הוֹכָחוֹת, מוֹסְדוֹת, מְלוֹנוֹת, דְּעוֹת, רְאִיוֹת

א. מיין את המילים שברשימה ל**שתי** קבוצות על פי המין של המילה.

ב. העתק מן הרשימה **שתי** מילים מכל אחת מן הגזרות האלה (סך הכול – שמונה מילים).

— גזרת השלמים

— גזרת נחי ע"ו/י

— גזרת נחי פ"י/ו

— גזרת נחי ל"י/ה

ג. העתק מן הרשימה **שתי** מילים מכל אחד מן המשקלים האלה (סך הכול – ארבע מילים).

הַקְטָלָה

מְקַטֵּל

16. א. לפניך רשימת שמות.

רִפְתָּן, תוֹתָחֹן, חִישָׁן, מֵהֶפְכֹן,
מִדְחֹן, קוֹן, גִּלְשָׁן, קִמְצָן, בִּכְיָן

(1) מיין את השמות שברשימה לשלוש קבוצות לפי דרכי התצורה: שורש ומשקל, בסיס וצורן סופי, הלחם בסיסים.

(2) את המילים שמיינת לדרך התצורה שורש ומשקל מיין לפי משמעות המשקל.

ב. האקדמיה ללשון העברית חידשה את המילה העברית פְּעִילָנוֹת כדי שתשמש חלופה למילה הלועזית "אקטיביזם" (גישה הדוגלת במעורבות נמרצת ובפעולות ממשיות, ולעתים אף תוקפניות, בתחום החברתי או המדיני). פְּעִילָן הוא אקטיביסט, אדם הדוגל בשיטת האקטיביזם.

(1) ציין את דרך התצורה המשותפת למילה פְּעִילָנוֹת ולמילה פְּעִילָן.

(2) הסבר את דרך התצורה של המילה פְּעִילָנוֹת. בתשובתך ציין שני שלבים.

(3) יש הטוענים כי חידוש המילים פְּעִילָנוֹת ו-פְּעִילָן הוא מיותר משום שהמילים

פְּעִילוֹת ו-פְּעִיל יכולות לשמש חלופות לאקטיביזם ולאקטיביסט.

שְׁעַר מדוע בכל זאת חידשה האקדמיה את המילים פְּעִילָנוֹת ו-פְּעִילָן.

בהצלחה!